Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto HE 175/2026 vp

Pohjanmaan hyvinvointialueen asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2027

Hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmän ennakoimattomuus ja rahoituspohjatiedon epäluotettavuus ovat merkittävä ongelma. Rahoituksen voimakas riippuvuus diagnoositietojen kirjautumisesta, joissa on havaittu olevan merkittäviä alueellisia eroja, tarvekertoimien toistuvista muutoksista ja vuosittaisista tarkistuksista, aiheuttavat huomattavia rahoitussiirtymiä ilman vastaavaa muutosta väestön todellisessa palvelutarpeessa. Erityisen ongelmallista on, että rahoitusmallin muutokset ovat pitkälti nollasummapeliä hyvinvointialueiden välillä. Rahoitusmallia tulee vakauttaa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen rahoituksen kasvu jää selvästi alle kustannuspaineiden, kun palkat, ikääntyminen ja palvelutarve nostavat menoja. Hyvinvointialueiden mittavat sopeutustoimet ovat saavuttamassa rajansa. Ilman kansallista palveluiden ja lakisääteisten velvoitteiden priorisointia lisäsäästöt merkitsevät väistämättä kasvavaa riskiä palveluiden saatavuudelle ja laadulle. Valtion on ratkaistava rahoituksen ja velvoitteiden välinen epäsuhta sen sijaan, että vastuu mahdottomista säästötavoitteista jää yksittäisille hyvinvointialueille.

Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää valtakunnallisen Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen rahoituksen turvaamisesta.

Sote-järjestelmän taloudellista kestävyyttä ei ratkaista yksinomaan julkisen sektorin sisäisillä uudistuksilla. Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin sekä työterveyshuollon ja vakuutustoimijoiden roolit ja keskinäisriippuvuudet on huomioitava kansallisessa ohjauksessa. Nykyinen sektorikohtainen päätöksenteko ylläpitää osaoptimointia ja rinnakkaisia rakenteita. Tarvitsemme koko sote-järjestelmän systeemistä hallintaa, jossa voimavarat, vastuut ja yhteistyö sovitetaan yhteen. Seuraava merkittävä tuottavuushyöty on haettava järjestelmän kokonaisuudesta, ei vain julkisen sektorin uusista leikkauksista. Järjestöihin kohdistuvat rahoitusleikkaukset vaikuttavat laajasti koko järjestökenttään, ja niiden kumulatiiviset vaikutukset tulevat näkymään sekä väestön hyvinvoinnissa että palvelutarpeessa. Erityisen merkittäviä vaikutukset ovat ennaltaehkäisevän työn ja matalan kynnyksen tuen näkökulmasta, sillä järjestöt täydentävät julkisia palveluita tavoilla, joihin hyvinvointialueilla ei nykyisillä resursseilla pystytä riittävästi vastaamaan.

Järjestöjen vahvuutena on niiden kyky kohdata ja tavoittaa ihmisiä, jotka ovat syrjäytymisvaarassa tai joiden elämäntilanne edellyttää varhaista tukea ja arjen rinnalla kulkemista. Erityisesti työttömille, päihdeongelmaisille, vammaisille, lapsiperheille ja ikääntyneille suunnattu kohtaava toiminta on vaikuttavaa ja kustannustehokasta ennaltaehkäisevää työtä, joka tukee hyvinvointia ennen raskaampien palveluiden tarvetta.

Myös läheisten ja omaisten tukeminen on järjestöjen vahvuus, nämä ryhmät eivät usein saa riittävästi tukea läheisen sairastaessa.

Tehokkaassa palvelujärjestelmässä asiakkaat voidaan ohjata ensisijaisesti matalan kynnyksen tukeen ja vertaistoimintaan, jolloin tarve korjaaville ja kustannuksiltaan raskaammille palveluille vähenee. Järjestöjen toiminnan heikentyminen vaarantaa näiden palvelupolkujen toimivuuden ja todennäköisesti pitkällä aikavälillä lisää hyvinvointialueiden palvelukuormaa ja kustannuksia.

Koska samanaikaisesti on käynnissä laaja sosiaalihuoltolain muutos, yhteisvaikutukseltaan heikennykset kohdentuvat pahimmin heikossa asemassa olevien tukemiseen.

Syksyllä 2026 toteutetut muutokset STEA-rahoitukseen ovat jo aiheuttaneet hyvinvointialueille merkittävää lisätyötä. Uudessa toimintamallissa hyvinvointialueiden rooli järjestötoiminnan rahoituksen välittäjänä, seurannassa ja raportoinnissa vahvistuu. Tämä siirtää hyvinvointialueille uusia hallinnollisia tehtäviä ja vastuita, jotka edellyttävät sekä resursseja että toimintamallien kehittämistä. Samanaikaisesti on tärkeää huolehtia siitä, että järjestöjen toimintaedellytykset säilyvät riittävinä, jotta niiden tuottama hyvinvointi- ja ennaltaehkäisyvaikutus voidaan turvata myös tulevaisuudessa.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistuksessa on huomioitava siirtymäaika ja valmistautuminen muutokseen myös rahoituksessa, koska lakiuudistuksen lopullisesta muodosta ja hyväksynnästä eduskunnassa ei ole vielä varmuutta. Osallisuuden ja toimintakyvyn tuen uudistuksessa on huolehdittava työllisyysalueiden tosiasiallisesta kyvystä huolehtia asiakkaista, jotka nykyisellään ovat olleet kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita, mutta jotka eivät kuuluisi uuden palvelun piiriin. Vaarana on muuten se, että hyvinvointialueille kaavailtu säästöpotentiaali ei toteudu ja asiakkaat jäävät väliinputoajiksi. Sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön ammatillisen asiantuntijatyön ensisijaisuus on kannatettava, mutta edellyttää työtapojen kehittämistä ja aikaa muutoksen varautumiselle, niin että säästöpotentiaali voi tosiasiallisesti toteutua.

Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työelämään osallistumisen mahdollisuudet on turvattava myös jatkossa. Sosiaalihuollolla tulee säilyä mahdollisuus tukea muun muassa kehitysvammaisten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymistä ja osallisuutta. Vaarana on, että järjestelmään syntyy väliinputoajaryhmä, jonka edellytykset eivät riitä työllistymiseen avoimille työmarkkinoille mutta joka ei myöskään ole oikeutettu sosiaalihuollon palveluihin. Tämä voi pitkällä aikavälillä lisätä syrjäytymistä, heikentää hyvinvointia ja kasvattaa julkisen talouden kustannuksia. Lyhyen aikavälin säästöt eivät saa johtaa pitkän aikavälin kustannusten kasvuun ja inhimillisen hyvinvoinnin heikkenemiseen.

Vaasassa 9.10.2026

Marina Kinnunen
Hyvinvointialuejohtaja